

EMBARGO tot Zaterdag 21 sept. '74
10.00 uur

Rede voor het congres van D 66
in Marcanti - Amsterdam
op 21 september '74
uit te spreken door :
Jan ten Brink, partij-voorzitter

Afdeling:

POLITIEKE PARTIJ
DEMOCRATEN '66

Amsterdam
Langestraat 61
Postbus 1966

Meneer de voorzitter, dames en heren,

wat ik u te zeggen heb, voor we discussie
openen over de toekomst van de partij
D 66, begon ik voor het eerst op
papier te zetten op dinsdag 11 sep-
tember. Dat was ongeveer op het tijd-
stip dat duizenden mensen, waaronder ook zeker een aantal van u, om huma-
nitaire- , maar vooral politieke redenen demonstreerden tegen de onder-
drukking in Chili. Intussen weten we nog dat de regering van het groot-
ste democratische land ter wereld, daarbij een aardig handje heeft
geholpen. Achteraf weet ik niet of dat tijdstip wel gelukkig gekozen was
voor het maken van een congres-rede. Want ik moest me toen wel realisere
wat voor enorme verschillen er bestaan in de politiek. Ik bedoel dan
vooral het verschil van inzet, bij mensen die gedachten in hun hoofd
hebben over veranderingen in de maatschappij en van het systeem, en die
gedachten in politieke daden willen omzetten. Dat verschil van inzet
wordt niet eens in hoofdzaak door deze politiek-bedrijv^{igen} ~~ken~~ zelf bepaald,
maar veel meer door de omstandigheden waaronder ze leven, en door het
land of zelfs het werelddeel waar ze wonen. Die inzet heeft bovendien
nog een dubbele betekenis. Het gaat om de persoonlijke bereidheid die
de een maar tot weinig hoeft te verplichten, maar anderen kan dwingen
tot het uiterste te gaan, met hoeveel gevaar ook. En het gaat om de
belangen die op het spel staan, in het ene geval ^{zijn dat} betrekkelijk kleine
veranderingen in het stelsel - maar op een andere plaats is het een
verkrijgen of terugwinnen van de meest elementaire vrijheid.

Chili demonstreert dat verschil van inzet op een voor mij beangstigende
wijze. Politieke activiteit is voor chilenen in Chili, die lid zijn van
een verboden partij én voor chileense politieke bannelingen, wel van een
totaal andere orde - dan bijvoorbeeld vergeleken met wat wij, leden van
de politieke partij D 66 ons hebben voorgenomen met dit congres.

Het is natuurlijk een wat ongelukkige vergelijking, en ook niet heelemaa
een eerlijke vergelijking - want ik zei het al, wij kunnen het niet
helpen dat we in staat zijn vandaag ongestoord over de toekomst van onze
partij te praten, zonder dat voor iemand van ons, zelfs niet een minist^e
de persoonlijke veiligheid op het spel staat. Maar de vergelijking is
wél nuttig om de proporties van onze politieke inzet in het oog te houde
Er is nog iets dat bij mij is blijven hangen na die Chili-dag.
De televisie vertoonde 's avonds beelden van de demonstratie. Wat me het

Afdeling:

2. a

partijen die ook een progressief beleid nastreefden, vanuit een wat andere visie, ~~en~~ met wat andere middelen en met een wat ander beeld van de toekomstige samenleving voor ogen.

Zo zijn we opgelopen tegen de PVDA en het socialisme van de PVDA.

Voor D 66 ontstond toen de moeilijkheid dat we ons alternatief niet

langer konden stellen tegenover de PVDA, maar het moesten rangschikken naast de modellen van de PVDA en de PPR.

D 66 heeft moeten leren leven met het socialisme - en veel D 66-ers zijn daar levensmoe van geworden.

Velen van onze partij-leden, ex-partij-leden en ex-kiezers hebben gemeend, en menen nog, dat D 66 nooit een pact had moeten sluiten - al was dat op nog zo gunstige voorwaarden - met de PVDA.

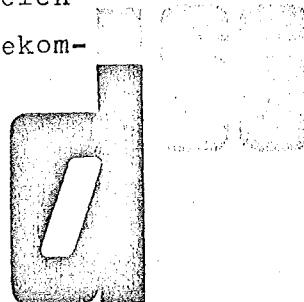
Voor veel D 66-ers, leden en kiezers, zijn de bezwaren tegen een samengaan van D 66 met de PVDA onoverkomelijk gebleven. Deze bezwaren zijn bekend. De PVDA is massaal en vaak innerlijk tegenstrijdig, een schaaap met vijf poten. Veel PVDA-ers vooral op het niveau van plaatselijke besturen zijn conservatief en belust op macht.

Maar hoe de weerstand in D 66 tegen de PVDA ook moet worden verklaard, en welke invloed ~~xxxxxxx~~ het samenspel ook heeft gehad op onze teruggang, een feit is dat we tot tweemaal toe op basis van een meerderheidsbesluit van ons congres mét de PVDA en met de PPR in zee zijn gegaan, vóór algemene verkiezingen, mét een gezamenlijk programma en met een ontwerp-kabinet.

Ik weet wel dat daar meer achter zat - dat het ons niet ging om een ouderwetse coalitie te vormen, alleen voor het verkrijgen van meer macht. Maar om een nieuwe partijpolitieke structuur voor te bereiden, om van een progressieve concentratie te komen tot een progressieve volkspartij. Dat was onze inzet - maar dat streven is nu juist mislukt. Van een partijpolitieke vernieuwing lijken we nog even ver verwijderd als in 1968. Toch betekent dat niet dat onze inspanning op dit punt voor niets is geweest. Door de invloed van de ideeën die D 66 heeft ingebracht, is er wel degelijk wat veranderd in het partijpolitieke denken van een aantal partijen, niet in de laatste plaats de PVDA - en in die partijen zelf. Het lijkt mij bijvoorbeeld ondenkbaar dat bij volgende verkiezingen, de progressieve partijen niet van tevoren aan de kiezers zouden vertellen met wie ze wel en wie ze niet willen regeren - of die verkiezingen zouden ingaan zonder programmatische afspraken met toekomstige partners.

POLITIEKE PARTIJ
DEMOCRATEN '66

Amsterdam
Langestraat 61
Postbus 1966

Afdeling: 3.

~~komen tot een progressieve volkspartij.~~

~~Dat is mislukt - van die partijpolitieke~~

~~vernieuwing zijn we nog ver verwijderd~~

~~-- bijna net zover als in 1968.~~

~~Toch is onze inspanning op dit punt~~

~~zeker niet voor niets geweest. Er is~~

~~wel degelijk wat veranderd, onder~~

~~invloed van de ideeën van D 66, in het partijpolitieke denken van een~~

~~aantal partijen, niet in de laatste plaats de PVDA - en in de partijen~~

~~zelf. Het lijkt mij bijvoorbeeld ondenkbaar dat bij volgende verkiezingen~~

~~de progressieve partijen niet tevoren aan de kiezers zouden vertellen~~

~~met wie ze wel en met wie ze niet willen regeren, of die verkiezingen~~

~~would ingaan zonder programmatische afspraken.~~

Maar, toegegeven, ^{het beoogde} ~~doel~~ doel is niet bereikt - de progressieve volkspartij is opgegeven.

Betekent dat nu dat toch het hele experiment mislukt is, waartoe het congres in Leiden, op 14 september '68 de aanzet gaf, - maar dat pas werkelijk als een krankzinnig avontuur startte in 1971?

Hebben de sceptici die vol weemoed zijn blijven terugdenken aan onze onschuldige ongebonden jaren, achteraf toch gelijk gekregen? Geenzins! Maar is het experiment van de progressieve concentratie en het mislukken van de progressieve volkspartij dan niet in ieder geval de oorzaak geworden van de dreigende ondergang van D 66? Dat staat nog te bezien. Waarom het met D 66 zo slecht is gegaan na 1971, is niet aan een of twee factoren te wijten - maar aan een hele reeks. Als je de necrologiën van D 66 nog eens naleest, die al sinds meer dan een jaar met de regelmaat van de klok door dag- en weekbladen worden geschreven, dan vind je meer oorzaken van ons falen dan er nu nog D 66-ers zijn. Ik heb zelf ook al eerder pogingen gedaan om te achterhalen hoe en waar we hebben misgekleund, in mijn toespraken voor de congressen in Utrecht en Tiel, en laatst nog in mijn bijdrage voor de eerste congres-Democraat. Ik zal niet in herhalingen vervallen.

Het is naar mijn overtuiging niet het experiment, de keuze voor de progressieve concentratie geweest - maar ~~de beslissende factor was~~ ^{de beslissende factor was} ~~immers feit~~ dat we die keuze niet eensgezind hebben gemaakt. Dat we over de juistheid van deze belangrijkste stap die we als partij hebben gemaakt, altijd verdeeld zijn gebleven. Die verdeeldheid dreigt ons nu noodlottig te worden.

Afdeling: 5.

aan de constatering dat dit kabinet wezenlijk heel anders, minder evenwichtig en minder nuchter zou zijn - zonder D 66.

Maar - nu de verliespunten.

Want - wat hebben wij er aan, ^{nu onze} ~~partij~~ ondanks dat mooie kabinet

en onze mooie bijdrage, zo lelijk in de versukkeling is geraakt ?

Inderdaad, het ziet er naar uit dat wij niet alleen de grootste inzet hebben gehad, maar ook de grootste prijs moeten betalen.

Het heeft, geloof ik, weinig zin ons vandaag nog diepgaand bezig te houden met de vraag, waarom en waardoor we in deze positie zijn geraakt. Of met de vraag hoe we hadden kunnen voorkomen dat onze prijs zo hoog is opgelopen.

We hebben een keuze gemaakt, we hebben veel bereikt - en dat is ten koste gegaan van ons bestaan als politieke partij. Dat is de realiteit.

En uitgaande van die realiteit heeft het hoofdbestuur geprobeerd naar een oplossing te zoeken die D 66 het meeste recht doet.

Recht aan het politieke karakter dat onze partij de afgelopen jaren heeft getoond en aan de rol die we hebben gespeeld, vooral bij de ~~Rxxxx~~ totstandkoming van dit kabinet.

Recht aan de afspraken die we hebben gemaakt en aan de bondgenoten die op ons hebben gerekend. Recht aan de leden die de partij tot dit moment zijn blijven volgen.

~~Het lijkt me te vroeg nu~~ uitgebreid in te gaan op de alternatieve voorstellen die in verschillende moties zijn neergelegd. In het artikel in de eerste congres-Democraat heb ik me gekeerd tegen ieder voorstel tot opheffing of opheffing op termijn van de partij D 66, op dit moment - en daar ook argumenten voor gegeven. Ik volsta ermee u te zeggen dat de overgrote meerderheid van het HB dat standpunt deelt - wat ook al blijkt uit de door het HB ingediende resolutie.

Over de resolutie van het HB wil ik nog wel het een en ander zeggen aan de hand van de vier voorgestelde besluiten.

Het eerste besluit richt zich op een ~~xxxxxxx~~ handhaven van onze positie in parlement en kabinet en een voortzetten van ons werk op dat niveau. Uit mijn inleidend verhaal hebt u kunnen afleiden dat ik in dit besluit meer zie, dan een netjes afmaken van het karwei waaraan we begonnen zijn. Dat karwei behoort niet alleen toe aan onze zes kamer-

Afdeling: 6.

leden en vier bewindslieden - het is in mijn visie tevens de grootste inzet van de hele partij geweest en is dat nog. Nog afgezien van het risico dat een verdwijnen van de partij op dit moment zou inhouden, voor de positie van de kamerfractie maar vooral van de bewindslieden en misschien wel van het hele kabinet - kan de partij zich nu niet ~~xx~~ ^{vredig} terugtrekken in het politieke hiernamaals, zonder het belangrijkste op te geven wat we landelijk hebben kunnen bereiken.

Het tweede besluit is de erkenning van het feit dat we als partij sterk zijn gereduceerd en de oude structuur van afdelingen en regio's zo sterk is aangetast - dat we een andere, vereenvoudigde structuur moeten aannemen om het verband te bewaren. Dat houdt overigens niet in dat het HB meent dat de nog bestaande afdelingen en regio's nu maar moeten verdwijnen, beslist niet. Vooral in die plaatsen waar D 66 opnieuw in gemeenteraden vertegenwoordigd is, is het zelfs ~~gewenst~~ ^{gewenst} dat de afdelingen blijven functioneren als een georganiseerde achterban. Het grote probleem van een vereenvoudigde, gecentraliseerde structuur is de communicatie met de leden. En dat probleem is in hoofdzaak een probleem van geld.

Het derde besluit is de uitspraak dat wij als partij D 66 niet meer zullen deelnemen aan volgende tweedekamer-verkiezingen. Uit de toelichting op de resolutie hebt u begrepen, dat dit voorstel ~~een compromis~~ ^{is} ~~een~~ ^{is} een compromis. Diegenen in het HB die voor opheffing waren, hebben genoeg willen nemen met dit besluit, op een enkele uitzondering na. Ik maak er geen geheim van dat ik zelf dit besluit c onjuist vind, of liever : overbodig. Om een paar redenen. De volgende algemene verkiezingen zijn pas in mei '77 - als het kabinet tenminste zijn hoofd niet verliest en KVP en AR niet opeens wroeging krijgen. Dat is nog ruim 2½ jaar, in de nederlandse politiek iets minder dan een eeuw. Geen enkele partij voelt zich geroepen nu al uitspraken te doen over die verkiezingen - waarom zou D 66 dat wél doen, ongevraagd, en in deze benarde situatie. Het is ook politiek-onlogisch. Want als we de ~~xxxx~~ eerste twee besluiten hebben genomen, betekent dat dat D 66 blijft voortbestaan en een wissel trekt op de toekomst. Het besluit c betekent, politiek vertaald, dat we die toekomst meteen hermetisch afgrenzen. Ben ik nu aan het betogen dat D 66 wél aan volgende

Afdeling:

7.

tweedekamer-verkiezingen moet deelnemen?

Nee - natuurlijk niet. Op dit moment laat de toestand van de partij niet toe dat we ons ook maar enigszins op zulke verkiezingen zouden kunnen gaan voorbereiden. Sterker nog, ik acht de kans dat we daar over

2 jaar wél toe in staat zullen zijn, bijzonder klein. Maar ik durf wel te zeggen dat daarover geen zekerheid bestaat, en niemand van u kan mij die zekerheid geven, tenzij u de partij opheft. Nogmaals, ik vind ~~xxxx~~ persoonlijk besluit c. ~~xxx~~ een voorbarig en overbodig besluit. Maar ik voel me gebonden aan het compromis en de hele resolutie van het HB, en ik zal dus ook besluit c. accepteren.

Tenslotte het vierde besluit - een opening naar de toekomst.

Wij willen ons als HB niet blindstaren op D 66 en de kleine toekomstmogelijkheden die er voor onze partij nog zijn. Wij vinden dat het nu ~~xx~~ ^{reeds} tot onze taak behoort te bekijken, wat voor situatie er kan ontstaan als D 66 over enkele jaren niet aan tweedekamer-verkiezingen zou deelnemen en de partij van het politieke toneel zou verdwijnen. In de eerste congres-Democraat heb ik me al aan enige speculaties gewaagd over een volgende parlementaire periode zonder D 66. Ik veronderstelde dat er een open plaats, een gat zelfs zou ontstaan tussen links en het midden. Een terugkeer van de PVDA naar de oppositie, mede door de afwezigheid van D 66, leek me tot de mogelijkheden te behoren - een ongewenste mogelijkheid.

Ik noem u nog ~~zove~~ overwegingen die voor mij bepalend zijn bij het denken over de toekomst, met of zonder D 66.

Als er in de komende jaren een politieke krachten-bron zou ontstaan van waaruit de open ruimte tussen links en midden kan worden gevuld, is een nog bestaande partij D 66 die ~~xxxx~~ zich niet voor deze krachten afsluit, geen hinderpaal voor den nieuwe formatie, maar een zeer nuttig potentiëel. Anders gezegd - ik ben het oneens met hen die menen, dat D 66 eerst grondig moet worden opgeruimd, voor er iets nieuws kan komen.

Als een hergroepering, een nieuwe formatie tussen links en midden voor de volgende verkiezingen tot stand zou komen en als nieuwe partij aan die verkiezingen zou gaan deelnemen, zou ik zelf daar alleen deel van uit willen maken, als vaststond dat deze nieuwe groepering alleen zou willen regeren met de PVDA. Om de eenvoudige reden dat naar mijn mening een progressieve regering zonder de PVDA in Nederland ondenk-

POLITIEKE PARTIJ
DEMOCRATEN '66

Amsterdam
Langestraat 61
Postbus 1966

Afdeling: 8.

baar is.

Een nieuwe groepering die dat in het midden zou laten, komt daarmee zelf in het midden, als een soort ~~nieuw~~ neo-confessionele partij zonder geloof.

Meneer de voorzitter, ik stel u voor de discussie te openen.

Ik hoop het congres straks te kunnen besluiten, met uitzicht op een ander, maar nog altijd levend D 66.

(behoudens wijzigingen)

POLITIEKE PARTIJ
DEMOCRATEN '66

Amsterdam
Langestraat 61
Postbus 1966

